

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17536836>

Сакалюк Олексій,
бібліотекар,

Одеський національний технологічний університет,
ORCID: 0000-0002-5051-518X, e-mail: sakaliuk.olexiy@gmail.com

Ольшевська Ольга,

кандидат технічних наук, доцент,
Одеський національний технологічний університет,
ORCID: 0000-0002-4512-3915, e-mail: olshevska.olga@gmail.com

ПРОТИДІЯ ПЛАГІАТУ, ФАЛЬСИФІКАЦІЇ ТА САМОПЛАГІАТУ ЯК ЕТИЧНІ НОРМИ СУЧАСНОЇ НАУКИ

АНОТАЦІЯ. У дослідженні розглядається академічна доброчесність як ключовий фактор забезпечення етичних та надійних наукових досліджень. Проаналізовано основні форми неправомірних дій, а також такі фактори, що сприяють цьому, як конкуренція та неадекватні системи оцінювання. У дослідженні використовуються міжнародні етичні кодекси та наукова література. Результати дослідження свідчать про те, що академічні неправомірні дії є системною проблемою, яка вимагає комплексного підходу: етичної освіти, критичного мислення, інструментів боротьби з плагіатом та прозорих процедур моніторингу. Сприяння культурі чесності та поваги до авторства підвищує якість досліджень та довіру до наукових результатів.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: академічна доброчесність, наукова етика, плагіат, культура чесності, оцінка наукових досліджень.

ВСТУП. Актуальність дослідження зумовлена зростанням потреби в забезпеченні етичних стандартів у науковій діяльності, що визначають довіру до результатів досліджень та репутацію наукової спільноти. Плагіат, фальсифікація та самоплагіат порушують основоположні принципи достовірності й об'єктивності науки, тому їх попередження є ключовим чинником сталого розвитку дослідницького середовища.

У міжнародній практиці питання академічної доброчесності регулюються кількома базовими документами. Зокрема, Європейський кодекс доброчесності в дослідженнях (ALLEA, 2023) [1] визначає чесність, надійність, повагу та підзвітність як фундаментальні принципи наукової роботи. Комітет з етики публікацій (COPE) [2] наголошує на прозорості, відповідальності та недопущенні дублювання результатів. Важливим міжнародним орієнтиром є також Сінгапурська заява про доброчесність у наукових дослідженнях (2010) [3], яка формує універсальні етичні норми поведінки дослідників.

МАТЕРІАЛИ І МЕТОДИ. У роботі використано аналіз нормативно-правових документів, міжнародних етичних кодексів та рекомендацій щодо академічної доброчесності (ALLEA, COPE, WCRIF), а також узагальнення наукових публікацій і практичного досвіду впровадження політик доброчесності у вищій освіті.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ. Форми та прояви академічної недоброчесності в науковій діяльності є складним і багаторівневим явищем, що охоплює як навмисні, так і несвідомі порушення етичних норм. У структурі наукового процесу вони проявляються на різних етапах – від організаційного до завершального – і мають специфічні риси залежно від характеру дослідження [4]. Найпоширенішими формами академічної недоброчесності є фабрикація та фальсифікація даних, маніпулювання зображеннями, плагіат, нерозкриття конфліктів інтересів і неправильна інтерпретація

результатів. Вони призводять до викривлення наукової істини, підривають довіру до дослідників і результатів їхньої праці, а також формують спотворену культуру академічної взаємодії. Особливо небезпечними є практики, що маскуються під «оптимізацію» дослідження, наприклад надмірне редагування або «очищення» даних, вибіркове звітування чи використання інтелектуальних систем для створення недостовірних текстів і результатів. Академічна недоброчесність часто є наслідком зовнішніх чинників — тиску наукової конкуренції, неефективного наставництва, недосконалої системи оцінювання та заохочення, коли кількість публікацій переважає над їх якістю. Таким чином, академічна недоброчесність постає не лише як сукупність порушень, а і як системна проблема, що потребує комплексного підходу — формування культури доброчесності, посилення етичної освіти та створення чітких регламентів поведінки в науковому середовищі [4].

Виявлення та попередження академічної недоброчесності є ключовою умовою формування якісного освітнього середовища, заснованого на етичних принципах і відповідальності. Ефективна система протидії порушенням має поєднувати моніторинг, контроль і превентивні заходи, що реалізуються через внутрішні політики доброчесності, кодекси поведінки, етичні комісії та чіткі процедури розгляду випадків порушень [5]. Важливо не лише фіксувати факти недоброчесності, а й виховувати культуру чесності через навчальні курси, інформаційну грамотність і критичне мислення. Використання антиплагіатних технологій у поєднанні з етичним вихованням сприяє усвідомленню цінності академічної чесності. Як зазначає І. Доценко, відкритість і прозорість процедур моніторингу та покарання порушень забезпечує довіру до закладів освіти й зміцнює культуру академічної доброчесності [5].

Етичні норми та відповідальність дослідника формують основу професійної наукової діяльності, визначаючи її моральний зміст і суспільну цінність. Дотримання принципів забезпечує достовірність результатів і довіру до науки. Відповідальний дослідник усвідомлює інтелектуальну та соціальну вагу роботи, дотримується академічної доброчесності, поважає авторство та не допускає фальсифікації чи маніпуляцій даними. Етична поведінка включає чесність у зборі й інтерпретації фактів, об'єктивність, повагу до респондентів і колег, відповідальне використання результатів. Важливо усвідомлювати межі компетентності, уникати упередженості та конфлікту інтересів. Відповідальність дослідника має індивідуальний і колективний вимір, оскільки порушення моральних норм підриває довіру до наукової спільноти.

ВИСНОВКИ. Отже, академічна доброчесність є ключовою умовою забезпечення достовірності та етичності наукової діяльності. Порушення етичних норм призводять до втрати довіри, спотворення результатів і зниження якості освіти. Ефективне запобігання недоброчесності потребує комплексного підходу, що поєднує етичне виховання, моніторинг і чіткі механізми відповідальності.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ALLEA. (2023). European Code of Conduct for Research Integrity, revised edition. Available from: <https://allea.org/portfolio-item/european-code-of-conduct-2023/>
2. Committee on Publication Ethics (COPE). Promoting integrity in research and its publication. Available from: <https://publicationethics.org/>
3. World Conferences on Research Integrity Foundation (WCRIF). Statement [Internet]. Available from: <https://www.wcrif.org/statement>.
4. Іваннікова, М. М., Карпенко, Н. В., & Бірта Г. О. (2025). Академічна доброчесність у наукових дослідженнях. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки», 1(115), 167-173. <https://doi.org/10.37734/2409-6873-2025-1-24>
5. Доценко, І. О. (2022). Академічна доброчесність у системі забезпечення якості вищої освіти. Педагогічна освіта: теорія і практика, 32, 31-42. <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2022-32-31-42>

Sakaliuk Oleksii,

Librarian,

Odesa National University of Technology,

ORCID: 0000-0002-5051-518X, e-mail: sakaliuk.olexiy@gmail.com

Olshevska Olga,

Associate Professor, PhD in Engineering,

Odesa National University of Technology,

ORCID: 0000-0002-4512-3915, e-mail: olshevska.olga@gmail.com

COUNTERACTING PLAGIARISM, FALSIFICATION, AND SELF-PLAGIARISM AS ETHICAL NORMS OF MODERN SCIENCE

ABSTRACT. *The study examines academic integrity as a key factor in ensuring ethical and reliable scientific research. Major forms of misconduct, as well as contributing factors such as competition and inadequate evaluation systems, are analysed. The research employs international ethical codes and scientific literature. Findings indicate that academic misconduct is a systemic issue requiring a comprehensive approach: ethics education, critical thinking, anti-plagiarism tools, and transparent monitoring procedures. Promoting a culture of honesty and respect for authorship enhances research quality and trust in scientific results.*

KEYWORDS: *academic integrity, research ethics, plagiarism, culture of honesty, research assessment.*